

הלל על גג בית המדרש

1. אמרו עליו הלל שבכל יום ויום היה עושה ומשתכר בטרעפיק.
2. חציו היה נותן לשומר בית המדרש וחציו לפרנסתו ולפרנסת בני ביתו.
3. פעם אחת לא מצא להשתכר ולא הניחו שומר בית המדרש להכנס.
4. עלה ונתלה וישב על פי ארובה, כדי שישמע דברי אלוהים חיים מפי שמעיה ואבטליון.
5. אמרו: אותו היום ערב שבת היה, ותקופת טבת הייתה, וירד עליו שלג מן השמים.
6. כשעלה עמוד השחר אמר לו שמעיה לאבטליון:
7. אבטליון אחי, בכל יום הבית מאיר והיום אפל, שמא יום מעונן הוא?
8. הציצו עינהן וראו דמות אדם בארובה.
9. עלו ומצאו עליו רום שלוש אמות שלג.
10. פרקו והרחיצו וסכוהו והושיבוהו כנגד המדורה.
11. אמרו: ראוי זה לחלל עליו את השבת.

(תלמוד בבלי, יומא לה ע"ה)

בסיפור מתוארות שתי תמונות מרכזיות כאשר הקשר בין שתי התמונות הוא קשר של השלמה.

התמונה הראשונה מוצגת בשורות 1-4 והתמונה השנייה מוצגת בשורות 6-11. בינהן שורות 5 ו-11 ונתנות לנו מידע חיצוני המקשר.

החלק הראשון מציג את הסיבוך, המחסום והחלק השני מציג את התיקון והפתרון.

כמו כן מקום ההתרחשות שונה. התמונה הראשונה מתרחשת מחוץ לכותלי בית המדרש: אורח חיי של הלל בכל יום ובעיקר תיאור מפורט של היום האחד שבו הלל לא הצליח להזין את ביתו ואת הצורך הרוחני שלו כי לא הצליח להשתכר במטבע אחד.

התמונה השנייה מתרחשת בתוך כותלי בית המדרש, שם מתקיים שיח בין גדולי החכמים שמעיה ואבטליון כתוצאה מההתרחשות בחלק הראשון. בעקבות אי הכניסה של הלל לבית המדרש יש שינוי במצב התאורה בבית המדרש ובעיקר שינוי באווירה ובאור הרוחני שאפיין אותו.

שורה 5 משמשת חולית מעבר לתמונה הבאה ומוסיפה מידע על מועד ההתרחשות, מזג האוויר וההתערבות האלוקית למעשי הלל.

הקשר בין שתי התמונות מתבטא לא רק מתוך הניגוד בין שני המרחבים בהם מתרחשת העלילה, חוץ בית המדרש ופנים בית המדרש, אלא בעיקר בדמיון שבין שתי התמונות.

על מנת להבין את הרעיון העומד מאחורי הסיפור עלינו לבצע קריאה צמודה על המעשה מתחילתו:

אמרו עליו על הלל הזקן- על ידי המונח המצורף להלל: "הזקן" נוכל להניח שאורח חייו ותפישתו כמאיר פנים ומארח כבר מוכרת לו ולעולם, שורה זו עוזרת לנו לגבש את דמותו הצדיקה והנרחבת של הלל.

שבכל יום ויום- תיאור השיגרה הקבועה של הלל- אקספוזיציה.

היה עושה ומשתכר בטרעפיק- לא מסופר לנו במה עובד ועוסק ומכיוון שהעבודה מבחינתו היא אמצעי קיום בלבד ואינה עומדת כלל בפני עצמה.

חציו היה נותן לשומר בית המדרש- נשאל: מיהו אותו השומר? מדוע שומר על הפתח? דמותו החיצונית של השומר באה בעצם לבטא את השחרור של החכמים אשר כן נמצאים בבית המדרש מהדברים החומריים ובעצם מנתק אותם מהדאגות והעולם שבחוץ.

וחציו לפרנסתו ולפרנסת בני ביתו- מצד אחד איזון ברור בין העולמות, מצד שני בית המדרש מופיע ראשון וברור כי הוא התכלית שסביבה נע הכל. אנשי הבית צריכים להתפרנס בדוחק כדי לאפשר את הלימוד.

פעם אחת- תחילתו של המעשה עצמו, המאורע החריג.

לא מצא להשתכר ולא הניחו שומר בית המדרש להכנס- נשים לב שלאחר שלא הצליח להתפרנס אנו ממשיכים עם עלילת הסיפור כמו שהיא מצדו של הלל ולא מעניקים התמקדות במשפחתו אשר כרגע נתונה במצב של מחסור קיומי אמיתי, השומר לא נותן להלל שום הנחות ולא נותן להכנס למרות הכרותם היומיומית.

עלה ונתלה- הרגשה של סכנה מרחפת על הניסיון להיות חלק מבית המדרש למרות הכל.

וישב על פי ארובה- הארובה משמשת לנו מן צינור, גם פיזי וגם מטפורי המחבר בין העולם הקר לבית המדרש החם הנובע גם מחום התורה.

כדי שישמע דברי אלוהים חיים- תפיסתו של הלל שמא שנותן לו חיים זה לא המשכורת אלא התורה, אך למרות שהתורה מחייה אנחנו רואים אותה מעמידה כאן את הלל במצב קרוב למוות.

מפי שמעיה ואבטליון- בית המדרש הערפילי מקבל דמות חיים – שמעיה ואבטליון.

בנקודה זו בעצם מסתיים תיאור דמותו של הלל. אם המטרה היתה לספר על ההקרבה של הלל, הסיפור היה יכול להסתיים כאן. אבל הסיפור לא עוצר. הוא עוזב לחלוטין את דמותו של הלל הקופא על גג בית המדרש ועובר אל הבית החם פנימה. הפירוט שיופיע מיד מאוד לא אופייני למעשה חכמים כיוון שכולו תיאורי. הוא כולל פרטים רבים שברגע הראשון נדמה שאנחנו לא באמת זקוקים להם והיה ניתן לקצר את המעשה באופן משמעותי. מה פשר האריכות? אריכות זו – מבקשת להעצים את מה שכבר סופר וכן להיות מעין התחלה, אקספוזיציה חדשה, שתוביל אותנו לקונפליקט חדש העולם שבחוץ אל מול העולם של בית המדרש.

אמרו: אותו היום ערב שבת היה- העצמה ראשונה: זמן משמעותי לכולם וניכר המחסור גם במשפחתו של הלל בשולחן השבת.

ותקופת טבת הייתה- העצמה שניה: אמצע החורף.

וירד עליו שלג מן השמים- העצמה שלישית: מדובר בתופעה חורפית וחריגה, על ידי ההדגשה "מן השמים" ניתן להבין שקיימת כאן מטרה לעבות את הסיטואציה ולהמחיש עד כמה היא קשה. משלב זה נעבור מנקודת מבטו של הלל ונכנס למתרחש בבית המדרש.

כשעלה עמוד השחר- כאשר התמונה עוברת לבית המדרש היא פותחת בציפייה, בבית המדרש מצפים לאור, לגאולה. האוירה בו היא שונה לגמרי. לעומת מה שמתואר מחוץ לבית המדרש שהוא הלילה.

אמר לו שמעיה לאבטליון: אבטליון אחי- אנו שמים לב לאהבה ולקרבה השוררת בתוך בית המדרש לעומת האכזריות של השומר להלל מחוצה לו.

בכל יום- ביטוי זה משליך אותנו לתחילת הנעשה, הרי אנחנו יודעים שמה שקורה כל יום הוא הליכתו של הלל לבית המדרש מלבד היום הספציפי הזה.

הבית מאיר והיום אפל, שמא יום מעונן הוא? –ננסה לקרוא את שאלת שמעיה בעינים פקוחות, העד כדי כך מנותק בית המדרש מן המציאות?, הרי יום סגריר וקפוא האם עד עכשיו לא שמו לב לעולם שמחוצה לו? ואולי ישנו מצב שבית המדרש מאיר פחות מכיוון שמישהו משמעותי אשר נוכח כל יום חסר בו?

הציצו עינהן- התפקחות, יושבי בית המדרש מתעוררים פתאום לכך שיש עולם בחוץ, עולם שהיה שקוף בשבילם עד עתה.

וראו דמות אדם בארובה- הארובה שאותה סימנו כקשר בין פנים לחוץ בחלק הראשון, חוזרת ברגע שהם נזכרים כי יש עולם מחוץ לבית המדרש. נשים לב כי הם לא רואים את הלל דווקא, הרי הם לא מיהי הדמות אשר שוכבת על הגג.

עלו- ניתן לראות שהשינוי המיוחל התבצע, הם מצילים את האדם וכך מאירים את בית המקדש הם מצילים אותו בעצמם בלי עזרתו של השומר או גורם חיצוני אחר.

ומצאו עליו רום שלוש אמות שלג- המציאות המאיימת בחוץ כמעט קמה עליו ועליהם. הם הצליחו ל השתנות ברגע האחרון ממש .

פרקהו והרחיצהו וסכוהו והושיבהו כנגד המדורה- הוא רצה לשמוע דברי אלוקים חיים, אבל המעשים שלהם, הפריצה שלהם החוצה ברגע האחרון, היא המחיייה אותו .

אמרו: ראוי זה לחלל עליו את השבת- המסקנה שלהם לאחר השינוי. "ראוי זה" הכוונה היא לאדם- כל אדם ראוי שיחללו עליו שבת .

ההתרה מלמדת אותנו כי ניתן לגשר על הקונפליקט בין החוץ לפנים כאשר הצינור בין החוץ לפנים מתפקד כמו שצריך ולא נחסם בשרירות או בקשיחות לב. נשים לב: השומר נעלם לחלוטין. הם עצמם לוקחים אחריות מלאה ומצילים אותו בעצמם ולכן הם גיבורי המעשה שלנו. הם שוברים את החומה בין עולם החוץ והפנים ולא מסירים אחריות. כל כך קל לייצר חומת אש שתקיף את הלימוד ובתוכה הכל יישכח, אבל אז תמיד מרחפת הסכנה כי גם בית המדרש ילך ויחשיך. הצלת האדם היא גם ההארה לבית המדרש כולו. .

